

PRZEMYSŁAW MARCIN ŻUKOWSKI
(KRAKÓW)

Dzieje II Katedry Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu w Poznaniu w latach 1919–1939

1. Wiadomości wstępne; 2. Konrad Kolszewski oraz Bohdan Wasutyński; 3. Juliusz Hubert i zastępstwo na katedrze; 4. Kwestia stałego obsadzenia katedry. Zwinięcie katedry; 5. Próby i przywrócenie II Katedry Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji. Tadeusz Bigo i Marian Zimmermann; 6. Wnioski i zakończenie.

1

Za datę powołania fakultetu prawniczego, który z chwilą uchwalenia statutu Uniwersytetu w Poznaniu otrzymał nazwę Wydziału Prawno-Ekonomicznego, należy uznać dzień 1 IV 1919 r. Tego dnia zostały podpisane umowy z pierwszymi pracownikami¹. 17 V 1919 r. zebrała się na pierwszym posiedzeniu Rada Wydziałowa (Kolegium Profesorów), którą stanowili Antoni Peretiatkowicz, Tadeusz Brzeski oraz Jan Rutkowski². Uniwersytet w stolicy Wielkopolski, a zwłaszcza fakultet prawniczy, od momentu powstania wyróżniał się na tle innych państwowych uniwersytetów: w ramach jednego wydziału studia prowadzone były w dwóch sekcjach – prawniczej i ekonomicznej. W związku z tym przewidziano w Poznaniu powołanie dwóch katedr prawa administracyjnego i nauki administracji. 1 I 1920 r. została obsadzona I katedra, dla sekcji prawniczej. Objął ją kan-

¹ K. Kolańczyk, *Wydział Prawa Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1959*, „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” 1959, R. XXI, z. 2, s. 1 i nn.; K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–1939*, Poznań 2006, s. 81; idem, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–1939*, [w:] *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu 1919–2004*, Poznań 2004, s. 11 i nn.; T. Schramm, *Tworzenie uniwersytetów. Kadry profesorskie uniwersytetów w Warszawie, Poznaniu i Wilnie u progu Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Spółczeństwo – Państwo – Modernizacja. Studia ofiarowane Januszowi Żarnowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Mędrzecki, Warszawa 2002, s. 128 i nn.; Z. Zakrzewski, *Studia ekonomiczne na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919–1951*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1970, R. XXXII, z. 2, s. 19–37.

² K. Krasowski, *op. cit.*, s. 82.

dydat praw Cesarskiego Uniwersytetu w Warszawie, doktor praw Uniwersytetu Jagiellońskiego, a do 31 XII 1919 r. szef sekcji administracyjnej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w Warszawie Stanisław Kasznica³, który zaliczany jest do najwybitniejszych profesorów tej uczelni⁴. Tematem przedstawianego artykułu są losy II katedry, przewidzianej dla studium ekonomiczno-politycznego.

2

Według spisu wykładów w półroczu jesiennym 1919 r., czyli jeszcze zanim obsadzono I katedrę, wykłady z prawa administracyjnego na ziemiach byłego zaboru pruskiego prowadził Konrad Kolszewski⁵. Po przybyciu do Poznania S. Kasznica pozostał on na Wydziale jako wykładowca. Był nim również w roku akademickim 1920/1921 jako zastępca profesora opłacany z wakującej II katedry. Prowadzenie wykładów na uniwersytecie było dla K. Kolszewskiego zajęciem ubocznym. Po studiach w Berlinie i Rostocku, gdzie 26 I 1904 r. uzyskał doktorat praw, został adwokatem, członkiem Rady Miejskiej w okresie zaborów, a po odzyskaniu niepodległości – w 1919 r. pierwszym prezesem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu⁶. Choć miał również doświadczenie w nauczaniu – jako wykładowca w krakowskiej Polskiej Szkole Nauk Politycznych, a następnie w Szkole Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tu nawet wniósł w 1921 r. podanie o udzielenie *veniam legendi* z zakresu prawa administracyjnego i nauki administracji na podstawie nieopublikowanej rozprawy: *Ochrona praw jednostki wobec administracji państwa*. Niemniej zaangażowanie w sprawy polityczne (był m.in. kilkakrotnie ekspertem i członkiem delegacji do rokowań z Niemcami) spowo-

³ Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dalej: MWRiOP), sygn. 3276, Teczka personalna S. Kasznicy; Zob.: M. Barcik, A. Cieślak, D. Grodowska-Kulińska, U. Perkowska, *Corpus Studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51–1917/18*, t. III: K–Ł, red. K. Stopka, Kraków 2009, s. 128; Z. Drozdowska, *Stanisław Kasznica 1874–1958*, [w:] *Byli wśród nas: wspomnienia i biogramy*, red. Z. Knakiewicz, Poznań 2006, s. 382–384; Z. Janowicz, *Kasznica Stanisław Wincenty Antoni*, PSB, t. XII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1967, s. 206; M. Zimmermann, *Stanisław Kasznica*, „PiP” 1959, R. 14, z. 3, s. 539–541.

⁴ Biblioteka Narodowa w Warszawie, Dział Rękopisów, sygn. akc. 8489/1, K. Ołdziejewski, „Samotne wloty i upadki. Wspomnienia podlasiianina”, t. I, k. 100, 104–105; Zob.: J.W. Ochmański, *Stanisław Kasznica (1929–1931)*, [w:] *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. T. Schramm, współpr. A. Marciniak, Poznań 2004, s. 73–80.

⁵ Uniwersytet Poznański. Spis wykładów w półroczu jesiennym 1919, Poznań 1919, s. 38.

⁶ J. Kowalczyk, *Kolszewski Konrad*, PSB, t. XIII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968, s. 324; *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swojego istnienia (1919, 1919–20, 1920–21, 1921–22, 1922–23) za rektoratu Heliadora Święcickiego. Księga Pamiątkowa wydana staraniem Uniwersytetu Poznańskiego*, red. A. Wrzosek, Poznań 1924, s. 146–147.

dowały, że podanie wraz załącznikami z 2 VII 1923 r. zostało odesłane do Poznania i tak kariera naukowa K. Kolszewskiego upadła⁷.

W tym samym czasie poznański fakultet prawniczy przystąpił do obsadzenia na stałe wakującej II katedry. 15 XI 1920 r. dziekan S. Kasznica – opierając się na postanowieniach nowej ustawy o szkołach akademickich z 13 VII 1920 r.⁸ – wysłał imieniem komisji prośbę o wskazanie kandydata (kandydatów) najodpowiedniejszych do mianowania. W Krakowie Stanisław Kutrzeba przekazał to pismo Władysławowi Leopoldowi Jaworskiemu i Kazimierzowi Władysławowi Kumanieckiemu⁹. Nie znamy tekstu ich referatu. Z Warszawy odpisał Zygmunt Cybichowski w charakterze profesora prawa państwowego (konstytucyjnego i administracyjnego), proponując na miejscu pierwszym Józefa Buzka, a gdyby ten nie chciał, to K.W. Kumanieckiego. Na trzecim miejscu wymienił Bohdana Wasiutyńskiego, proponowanego już do katedry w Warszawie w 1918 r.¹⁰. W związku z powyższym komisja przygotowała 24 I 1921 r. referat, w którym proponowała do II katedry prawa administracyjnego w Poznaniu właśnie uczzonego wymienionego na trzecim miejscu w warszawskim wniosku. Co więcej, dowiadujemy się z niego, iż Uniwersytet Lwowski wskazał B. Wasiutyńskiego w ankiecie na pierwszym miejscu¹¹.

Ostatecznie 10 II 1921 r. na II nadzwyczajną katedrę został uchwałą Rady Wydziałowej zaproponowany referent Wydziału Politycznego paryskiego Komitetu Narodowego Polskiego B. Wasiutyński. Naczelnik Państwa odpowiedni dekret wydał 7 V 1921 r.¹². Wydawało się, że wraz z przyjazdem B. Wasiutyńskiego do Poznania obie katedry zostały obsadzone na dłuższy czas, a profesorowie będą w stolicy Wielkopolski pracować naukowo i dydaktycznie bez przeszkód. Jednak odradzający się Uniwersytet w Warszawie, który już w listopadzie 1918 r. proponował Wasiutyńskiemu katedrę, ponawiał prośby i w latach następnych. W końcu 17 V 1922 r. na podstawie wniosku komisji (Ignacy Koschembahr-Łyskowski,

⁷ J. Kowalczyk, *op. cit.*, s. 324–325; P.M. Żukowski, *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. II: 1780–2012, red. D. Malec, Kraków 2014, s. 620.

⁸ Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: DzURP) 1920, nr 72, poz. 494, ustawa o szkołach akademickich z 13 VII 1920, art. 42.

⁹ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), WP II 565, Opinie Wydziału Prawa o innych szkołach wyższych, pismo S. Kasznicy z 14 XI 1920 z uwagami S. Kutrzeby.

¹⁰ AAN, MWRiOP, sygn. 6423,teczka personalna B. Wasiutyńskiego, pismo Z. Cybichowskiego z 31 XII 1921 r. [błędnie, powinno być 1920 r.], k. 39.

¹¹ *Ibidem*, referat komisji z 24 I 1921 r., k. 40–42.

¹² *Ibidem*, dekret nominacyjny z 7 V 1921 r., k. 45–46; zob. H. Izdebski, *Bohdan Wasiutyński (1882–1940). Profesor nauki administracji i prawa administracyjnego*, [w:] *Nauka prawa na odradzonym Uniwersytecie Warszawskim. Materiały z sesji, maj 1988*, red. G. Bałtruszajtys, Warszawa 1991, s. 125 i nn.; K. Krasowski, *op. cit.*, s. 123–124; *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swojego istnienia...*, s. 149.

Konrad Dynowski, Karol Lutostański i Eugeniusz Jarra) do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dalej: MWRiOP) zostało skierowane pismo z prośbą o mianowanie uległego namowom B. Wasiutyńskiego profesorem w Warszawie¹³. Nominację otrzymał już 23 VII 1923 r., jednak jeszcze przez półtora roku prowadził zajęcia w Poznaniu. Zwłoka z przenosinami do Warszawy nie wynikała z trudności rozstania się z miastem nad Wartą. Dopiero z początkiem 1925 r. zostało przydzielone B. Wasiutyńskiemu czteropokojowe mieszkanie w Warszawie, które było warunkiem wstępnym jego przenosin¹⁴.

3

Kiedy stało się jasne, iż B. Wasiutyński opuści Poznań, przystąpiono do poszukiwania następcy, ale na początku lat 20. XX w. liczba wykwalifikowanych kandydatów do objęcia wakujących katedr prawa administracyjnego i nauki administracji na wszystkich uniwersytetach w Polsce była wysoce niewystarczająca. Dopiero w następnych latach wyhabilitowano kilkunastu docentów z tego przedmiotu¹⁵, jak Tadeusz Hilarowicz, Kazimierz Maria Krzyżanowski, Jerzy Stefan Langrod, Jerzy Panejko czy Szczęsny Wilhelm Wachholz w Krakowie, oraz Tadeusz Bigo¹⁶, Wilhelm Edmund Rappé¹⁷, Marian Zimmermann¹⁸ i Wit Klonowicki¹⁹ we Lwowie. Zdawano sobie z tego sprawę na Wydziale Prawno-Ekonomicznym i kiedy wiadomo już było o przenosinach B. Wasiutyńskiego, podjęto w latach 1923–1924 sta-

¹³ *Ibidem*, pismo do MWRiOP z 17 V 1922 r., k. 53–56.

¹⁴ *Ibidem*, dekret nominacyjny z 23 VII 1923 r., k. 67–68; zob.: Bohdan Wasiutyński 1882–1940, [w:] *Profesorowie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego 1808–2008*, red. G. Bałtruszajtys, Warszawa 2008, s. 138–139; K. Krasowski, *op. cit.*, s. 123–124; J. Służewski, *Rola i znaczenie nauki prawa administracyjnego i nauki administracji*, [w:] *Nauka prawa na odrodzonym Uniwersytecie Warszawskim...*, s. 117; *Uniwersytet Warszawski w latach 1915/16–1934/35. Kronika*, oprac. T. Manteuffel, Warszawa 1936, s. 94.

¹⁵ P.M. Żukowski, *Profesorowie i nauczanie prawa administracyjnego i nauki administracji na polskich państwowych uniwersytetach w latach 1918–1939*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” [w druku].

¹⁶ P.M. Żukowski, *Tadeusz Bigo (1894–1975). Droga na katedrę uniwersytecką we Wrocławiu*, „Folia Iuridica Wratislaviensis” [w druku].

¹⁷ Державний архів Львівської області (dalej: DALO), f. 26, op. 5, spr. 1599, Teczka personalna W.E. Rappé; zob.: A. Redzik, K. Rzemienicki, *Wilhelm Edmund Rappé (1883–1975) i prawo fundacyjne*, „Palestra” 2010, R. LV, nr 7–8 (631–632), s. 177–186.

¹⁸ P.M. Żukowski, *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 598.

¹⁹ DALO, f. 26, op. 6, spr. 1187, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału, protokół z 18 X 1933 r., k. 24; f. 26, op. 6, spr. 1188, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału, zaproszenie na posiedzenie 26 VI 1933 r., k. 5.

rania o zapewnienie z jednej strony godnego następstwa, a z drugiej o znalezienie kandydata, który – po studiach uzupełniających i otrzymaniu *veniam legendi* – uzyskałby ministerialne przyzwolenie na stałe objęcie katedry. Poznański fakultet taką osobę dostrzegł w zastępcy starosty Julianie Hubercie, któremu 26 V 1923 r. Rada Wydziałowa proponowała objęcie wykładów, co potwierdza m.in. złożony 19 VII 1923 r. życiorys wraz ze spisem drukowanych prac²⁰. Wobec pozostania B. Wasiutyńskiego w Poznaniu kilkanaście miesięcy dłużej sprawa upadła. Powrócono do niej i z listu Edwarda Taylora z 8 VI 1924 r. poznajemy szczegóły ustnego porozumienia. I tak, po pierwsze, J. Hubert zobowiązał się, iż najpóźniej do jesieni 1924 r. wydoktoryzuje się na Uniwersytecie Poznańskim na podstawie rozprawy, którą powinien wnieść w lecie tego roku, a jej przedmiotem będzie położenie prawne rzeczowej uczelni²¹. Po drugie, od roku akademickiego 1924/1925 obejmie stanowisko zastępcy profesora na II Katedrze Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji w pełnym wymiarze godzin. Po trzecie, do lata 1925 r. przedłoży podanie o udzielenie *veniam legendi* na podstawie rozprawy „prawdopodobnie o akcie administracyjnym”. I na koniec, po czwarte:

Jeżeli Pan zadość uczyni powyższym warunkom, Rada Wydziałowa na podstawie powyższych rozpraw i drukujących się obecnie dwóch pańskich komentarzy do ustaw przedstawi Pana do nominacji na nadzwyczajnego profesora tak, by Pan mógł, o ile

²⁰ Archiwum Uniwersytetu Adama Mickiewicza (dalej: AUAM), Wydział Prawa, sygn. 208/16, Teczka personalna J. Huberta, życiorys oraz spis drukowanych prac z 19 VII 1923 r. Zostały one 24 VII 1923 r. wysłane do Warszawy wraz z wnioskiem nominacyjnym. Do zweryfikowania pozostaje jedna informacja pochodząca od J. Huberta. W swoim życiorysie zamieścił notkę, iż w 1922 r. odmówił przyjęcia zastępstwa profesora administracji w Wilnie. W nawiasie podane jest nazwisko Stanisława Gołąba, późniejszego profesora procedury cywilnej w UJ. Faktem jest, że wileńska Rada Wydziałowa początkowo pragnęła ściągnąć S. Gołąba, na podstawie uchwały z 28 IV 1920 r., na katedrę encyklopedii i filozofii prawa, a po reasumpcji swojej uchwały podjętej 21 I 1921 r. zdecydowano się powierzyć mu wykłady prawa cywilnego obowiązującego na terenach dawnego Królestwa Kongresowego, Galicji oraz w dzielnicy pruskiej. Z przenosin S. Gołąba z Krakowa do Wilna nic jednak nie wyszło. Zob.: AUAM, Wydział Prawa, sygn. 208/16, Teczka personalna J. Huberta, życiorys i działalność naukowa (brak daty). Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas w Wilnie (dalej: LCVA), f. 175, op. 13, spr. 339, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału 1919–1922, protokół z 28 IV 1920 r., k. 94; *ibidem*, protokół z 21 I 1921 r., k. 79; f. 175, op. 2VIB, spr. 28, Protokoły posiedzeń Rady Wydziału 1921–1925, protokół z 21 I 1921 r., k. 245–247a.

²¹ J. Hubert, urodzony 15 IX 1889 w Koszlakach, rozpoczął studia prawnicze we Lwowie i tam zdał egzamin rządowy historycznoprawny, a absolutorium uzyskał w Krakowie, gdzie zdał pozostałe dwa rządowe egzaminy: z przedmiotów sądowych i nauk politycznych. Nie posiadał zatem stopnia naukowego; zob.: M. Barcik, A. Cieślak, D. Grodowska-Kulińska, U. Perkowska, *Corpus Studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51–1917/18*, t. III: E–J, red. K. Stopka, Kraków 2006, s. 842.

[wyraz nieczytelny], mógł nim zostać już na rok 1925/26. Z chwilą nominacji na profesora opuści Pan swe stanowisko w poznańskim Starostwie Krajowym²².

List E. Taylora kończy się prośbą o potwierdzenie warunków „powyższej umowy” i przesłaniem wyrazów „szacunku i poważania”. W aktach personalnych nie ma wzmianki o takowym potwierdzeniu, ale sam fakt, iż J. Hubert objął wykłady od 1925 r. i prowadził je przez następne lata bez przeszkód, uprawnia do konstatacji, iż na nie przystał.

Rada Wydziałowa zajmowała się kwestią obsadzenia II katedry na posiedzeniach 3 VII oraz 29 XI 1924 r. Na podstawie referatu komisji stwierdzono, iż w tym momencie nie ma odpowiednich kandydatów do zaproponowania na katedrę, dlatego też profesorowie postanowili zwrócić się do MWRiOP z wnioskiem zawierającym rozwiązanie tymczasowe: zwrócono się o mianowanie na rok akademicki 1924/1925 J. Huberta zastępcą profesora od dnia 1 I 1925 r., czyli od momentu opuszczenia Poznania przez B. Wasiutyńskiego²³. Ministerstwo wydało zatwierdzenie tegoż wniosku 30 XII 1924 r. Jednak pismo wpłynęło na Wydział w Poznaniu dopiero 12 I 1925 r.²⁴, co spowodowało krótkie, na szczęście, zamieszanie. Niepewny swojej nominacji J. Hubert zwrócił się z zapytaniem do dziekana Alfreda Ohanowicza, czy mimo wszystko ma rozpocząć wykłady²⁵. Inną kwestią, która stała się przedmiotem wymiany korespondencji na linii poznański fakultet prawniczy – warszawskie Ministerstwo, była sprawa zakresu nominacji J. Huberta oraz jego opłacania. MWRiOP zatwierdziło wykłady w liczbie 6 godzin tygodniowo, opłacanych „z oszczędności katedry właściwego przedmiotu”²⁶. Kiedy ta decyzja wpłynęła do Wydziału, dziekan A. Ohanowicz zmuszony został do sprokurowania pisma, co uczynił 13 I 1925 r. Zachował się brudnopis, w którym czytamy, iż Rada Wydziałowa o taką decyzję nie prosiła i zapewne Ministerstwo się w tej kwestii pomyliło. W związku z tym prosi się o poprawienie decyzji, gdyż proszono nie o zgodę na powierzenie wykładów, tylko o zatwierdzenie zastępstwa na katedrze. Gdyby jednak – podkreślono dalej – to nie był błąd, tylko świadoma decyzja, dziekan poznańskiego fakultetu prosił o jej zmianę w duchu uchwały Rady Wydziałowej, gdyż nie tylko taka była oficjalna prośba, ale i takie warunki, pod jakimi zgodził się J. Hubert objąć wykłady. Utrzymanie decyzji ministerialnej grozić mogło

²² AUAM, Wydział Prawa, sygn. 208/16, Teczka personalna J. Huberta, list E. Taylora z 8 VI 1924 r.

²³ *Ibidem*, brudnopis pisma A. Ohanowicza 5 XII 1924 r.

²⁴ *Ibidem*, odpis decyzji MWRiOP z 30 XII 1924 r.

²⁵ *Ibidem*, list J. Huberta (na wizytówce), brak daty.

²⁶ *Ibidem*, odpis decyzji MWRiOP z 30 XII 1924 r.

porzuceniem wykładów przez J. Huberta, a na to – z racji braku kandydatów i faktu, iż wykłady trzeba ogłosić i prowadzić – Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu w Poznaniu nie mógł sobie pozwolić²⁷. Niewzruszone tym pismem MWRiOP odpisało 27 I 1925 r., iż przystało z jednej strony na wniosek Rady Wydziałowej i powierzyło wykłady J. Hubertowi, a z drugiej:

przyznało tylko według własnego zapatrywania i kompetencji wymiar wynagrodzenia. W razie niemożności przyjęcia tego wymiaru przez p[ana] Huberta Rada Wydziałowa powinna przedstawić innego odpowiedniego kandydata do prowadzenia wymienionych wykładów²⁸.

Poznański fakultet nie dawał za wygraną. W kolejnym piśmie, skierowanym do Warszawy 9 II 1925 r., dziekan przede wszystkim zwracał uwagę, iż nie chodzi o wymiar pensji, a o wymiar obowiązków, gdyż zupełnie czymś innym jest powierzenie wykładów, *de facto* zleconych, a czym innym – zatwierdzenie zastępstwa na katedrze. Zastępca profesora jest tak naprawdę profesorem, czyli poza wykładami prowadzi inne zajęcia, jak ćwiczenia oraz seminarium. Zadaniem dziekana, MWRiOP nie może samodzielnie zmieniać zakresu powołania zawartego we właściwym wniosku Rady Wydziałowej. Podano w tym piśmie przykład, iż Ministerstwo nie może przecież zamianować lektorem osoby, która zgodnie ze wnioskiem Rady jest proponowana na katedrę i na odwrót. Dodatkowo dziekan zapytuje, skąd w piśmie Ministerstwa liczba 6 godzin wykładów, skoro według programu – również mającego ministerialne zatwierdzenie – potrzeba 5 godzin wykładów oraz 2 godzin ćwiczeń. Propozycję, aby poszukać innego kandydata, jeżeli J. Hubert nie przystał na warunki zatwierdzone przez MWRiOP, Wydział skwitował jako przyzwolenie władz nadrzędnych na zatrudnienie kandydata „gorszego”, ale „tańszego”. W związku z powyższym Rada Wydziałowa 7 II 1925 r. ponowiła swój wniosek o zatwierdzenie J. Huberta jako zastępcy profesora na II Katedrze Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji²⁹. Nie udało się odnaleźć odpowiedzi MWRiOP na to pismo. Wiemy, że nosiło datę 6 III 1925 r. i było odmowne. Dlatego też 23 marca tego samego roku Rada Wydziałowa po raz trzeci wystąpiła o zatwierdzenie zastępstwa dla J. Huberta³⁰. Dopiero to pismo okazało się skuteczne i minister Stanisław Grabski 25 IV 1925 r. zatwierdził stosowną uchwałę Rady Wydziałowej z 29 XI 1924 r. z zastrzeżeniem, iż:

²⁷ *Ibidem*, brudnopis pisma z 13 I 1925 r. Tego samego dnia o decyzji MWRiOP został poinformowany sam zainteresowany oraz Senat Akademicki Uniwersytetu w Poznaniu.

²⁸ *Ibidem*, pismo MWRiOP z 27 I 1925 r.

²⁹ *Ibidem*, pismo A. Ohanowicza z 9 II 1925 r.

³⁰ *Ibidem*, brudnopis pisma A. Ohanowicza z 31 III 1925 r.

w przysłym roku akademickim Ministerstwo uzależni swoje zatwierdzenie ewentualnego przedłużenia zastępstwa od uzyskania przez p[ana] Juliana Huberta stopnia naukowego lub też wykazania się nowym dorobkiem naukowym³¹.

Zatem, analizując ten konkretny przypadek, nie możemy całej winy za sytuację zrzucić na „upór” Ministerstwa. Trudno wymagać, aby na zastępcę profesora powoływać osobę bez stopnia naukowego. Przypomnę, iż do jego uzyskania zobowiązał się sam Hubert. Tutaj należą się Czytelnikom wyjaśnienia. Z przedstawionej wyżej umowy J. Hubert uzyskał tylko w Poznaniu doktorat praw – na podstawie opublikowanej rozprawy: *Ogólne stanowisko prawne Uniwersytetu Poznańskiego. Przyczynek do nauki o zakładach publicznych według prawa obowiązującego w b. Dzielnicy Pruskiej*³². Rygorozum I odbyło się w Seminarium Prawa Sądowego 19 VI 1926 r., rygorozum II złożył w dziekanacie przed komisją z udziałem dodatkowo A. Peretiatkowicza oraz Czesława Znamierowskiego 22 VI 1926 r. Promocja miała miejsce 28 VI 1926 r., a promotorem był S. Kasznica³³. Oczywiście MWRiOP nie podnosiłoby kwestii doktoratu, gdyby miało do czynienia z osobą z niepodważalnym dorobkiem naukowym. Takowego – z całym szacunkiem – J. Hubert nie posiadał. Niemniej 3 VIII 1925 r. MWRiOP odnowiło umowę na kolejny rok³⁴.

Kiedy rok akademicki 1925/1926 zbliżał się ku końcowi, na ręce dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego Marcina Nadobnika trafiło pismo Henryka Ułaszyna domagające się wytoczenia dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko osobie, która samowolnie, bez zgody właściwego profesora, zajęła z grupą swoich studentów lokal Seminarium Sławistycznego (Filologii Słowiańskiej), którego dyrektorem był właśnie H. Ułaszyn. Wydarzenie miało miejsce 29 V 1926 r., a grupą studentów, którzy zajęli samowolnie lokal, miał „dowodzić” zastępca profesora J. Hubert³⁵. Sprawa na pozór wydawała się błaha i chyba wszyscy myśleli, iż załatwić ją można nie tylko polubownie, ale i prywatnie. Jednak innego zdania był Ułaszyn, którego uporu dziekan Wydziału Prawno-Ekonomicznego doświadczył ponownie, gdy otrzymał napisany przez zainteresowanego 6 VI 1926 r. list. Wybitny sławista konstatuje, iż według jego wiedzy posiedzenie Rady Wydziałowej fakultetu prawniczego odbyło się przed kilkunastu dniami, a jego wniosek nie był rozpatrywany „rzekomo dlatego”, iż sprawa została już załatwiona.

³¹ *Ibidem*, odpis pisma S. Grabskiego z 25 IV 1925 r.

³² Poznań 1925.

³³ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 212/15, Teczka doktorska J. Huberta.

³⁴ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 208/16, Teczka personalna J. Huberta, pismo MWRiOP z 3 VIII 1925 r.

³⁵ *Ibidem*, pismo H. Ułaszyna z 30 V 1926 r.

Stwierdzając przede wszystkim, że sprawa załatwiona nie została, gdyż, będąc właściwie stroną domagającą się załatwienia, nic o załatwieniu nie wiem, a bez porozumienia ze mną w ogóle załatwioną być nie może – uprzejmie niniejszym upraszam o łaskawe jak najszybsze zawiadomienie mnie o stanie sprawy³⁶.

Dlaczego H. Ułaszyn tak upierał się przy swoim żądaniu? Sytuację próbował ratować sam J. Hubert, pisząc 2 VI 1926 r. list. Jednak, według zapewnień adwersarza, ten nigdy go nie otrzymał. W piśmie tym J. Hubert przyznaje się do zarzucanego czynu, a swoje postępowanie tłumaczy faktem, iż na zajęcia przybyła tak duża grupa słuchaczy, iż nie mogła się pomieścić w zarezerwowanej sali. Wówczas studenci rozpoczęli poszukiwania większego audytorium w budynku, w którym się znajdowali. Takim pomieszczeniem okazał się lokal Seminarium Slawistycznego. Hubert zapewnia, iż poprosił przebywających tam dyżurnych o zgodę na odstąpienie na czas ćwiczeń sali i na opuszczenie tymczasowo pomieszczenia. Chciał bardzo o wszystkim powiadomić następnego dnia H. Ułaszyna i ubolewał nad tym, i tylko nad tym, iż tego nie uczynił, gdyż poważnie zachorował. Podkreślił w finalnym ustępie listu, iż zajęcie lokalu nastąpiło za zgodą obecnych tam osób, a nie wbrew ich woli oraz że nikomu nie przyświecała idea uchybienia honorowi profesora i dyrektora Seminarium Slawistycznego³⁷.

Poza tym trzeba dodać, iż H. Ułaszyn nie chciał ani listu, ani rozmowy. Domagał się odpowiedzi na swój oficjalny list. Dopuszczał wprawdzie jakąś inną formę załatwienia sprawy, ale czynił to językiem na tyle niedyplomatycznym, że raczej wszystkich zniechęcał. Innymi słowy sobie i tylko sobie dawał prawo ewentualnego rozpatrzenia możliwości polubownego załatwienia sprawy, a droga do podjęcia konkretnej decyzji w tym kierunku – zgodnie z duchem korespondencji – była naprawdę daleka. Na swoje usprawiedliwienie dodaje, że przecież on nie tyle oskarża J. Huberta, ile – podając zebrane naprędce szczegóły – dąży do oficjalnego wyjaśnienia. „Jeśli wpuści [się] do Seminarium – konkludował – obcą osobę, chociażby i profesora, który nie wylegitymowawszy się moim pozwoleniem, zajął lokal to będę miał do nich pretensję”³⁸. W związku z takim postawieniem sprawy dziekan fakultetu prawniczego nie miał innego wyjścia jak odpisać H. Ułaszynowi, iż mimo prób polubownego załatwienia konfliktu, na które profesor nie przystał, sam skarżący musi zwrócić się do Senatu Akademickiego Uniwersytetu w Poznaniu, jako jedynej instytucji władnej wdrożyć dochodzenie dyscyplinarne w tym konflikcie uczonych z dwóch fakultetów³⁹. Nie wiemy jednak, czy takowe zostało rozpoczęte.

³⁶ *Ibidem*, list H. Ułaszyna z 6 VI 1926 r.

³⁷ *Ibidem*, list J. Huberta z 2 VI 1926 r.

³⁸ *Ibidem*, list H. Ułaszyna z 7 VI 1926 r.; z 9 V 1926 r.

³⁹ *Ibidem*, list M. Nadobnika z 10 VI 1926 r.

Ale nie ta sprawa miała najistotniejszy wpływ na karierę naukową J. Huberta. Na pewno w 1932 r., jeśli nie wcześniej, został on zawieszony we wszystkich obowiązkach z powodu prowadzonego przeciwko niemu postępowania karnego, którego zakresu nie znamy⁴⁰. Wcześniej, w celu obsadzenia wakującej Katedry Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji, Rada Wydziałowa powołała 30 IV 1932 r. komisję z poruczeniem jej przygotowania na pierwsze po wakacjach posiedzenie wniosku personalnego. J. Hubert podjął próbę zwiększenia swoich szans w ewentualnym „konkursie”. 25 V 1932 r. doniósł dziekanowi Zygmunutowi Lisowskiemu, iż właśnie złożył do druku swoją pracę: „Akt administracyjny. Przyczynek do teorii prawa administracyjnego”. Możemy z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością założyć, iż dysertacja ta nigdy nie ukazała się drukiem. W tym roku J. Hubert wydał wprawdzie: *Akt administracyjny a akt służbowy*⁴¹, ale według katalogów bibliotecznych liczy ona 37 stron, a zapowiadana rozprawa miała ich mieć 160⁴². Potwierdza to niejako sam zainteresowany, pisząc w dalszej części listu, iż gotów jest złożyć manuskrypt pracy. Uzupełniłby go również o podanie habilitacyjne, jednak nie wie, czy w obecnym swoim położeniu posiada odpowiednie do tego warunki. Sam raczej skłania się ku czekaniu, aż zarzuty zostaną wyjaśnione, chyba że – tu trochę podchodzi swojego adresata – dziekan uzna inaczej⁴³. Jednak 27 VII 1932 r. na jego ręce zostało skierowane pismo, w którym dziekan informował, iż wdrożono procedurę zmierzającą do zapewnienia stałej obsady wakującej od 1925 r. II Katedry Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji. Jednocześnie Wydział poinformował, iż nie odnowił dla J. Huberta zastępstwa na kolejny rok akademicki, czyli 1932/1933⁴⁴.

4

Sprawę obsadzenia II katedry omawiano na posiedzeniach Rady Wydziałowej 30 IV, 21 VI, 26 IX oraz 24 X 1932 r. Najpierw wybrano komisję w składzie S. Kasznica, A. Peretiatkowicz i B. Winiarski, która obradowała pod przewodnictwem dziekana⁴⁵.

⁴⁰ K. Krasowski, *op. cit.*, s. 125.

⁴¹ Poznań 1932.

⁴² AUAM, Wydział Prawa, sygn. 208/16, Teczka personalna J. Huberta, list J. Huberta z 25 V 1932 r.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 208/16, Teczka personalna J. Huberta, pismo dziekana z 27 VII 1932 r.; pismo Z. Lisowskiego z 19 XI 1932 r.

⁴⁵ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/23, Teczka personalna J. Panejki, protokół posiedzenia Rady Wydziałowej z 30 IV 1932 r.; zob.: *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1931/32*, Poznań 1933, s. 86.

W wyniku jej prac wskazano jako najlepszego kandydata do objęcia wakującej katedry J. Panejkę. Zanim poznańscy profesorowie doszli do takiej konstatacji, zgodnie z ustawą o szkołach akademickich została 25 V 1932 r.⁴⁶ rozpisana ankieta profesorska. W tym czasie komisja miała się zebrać 11 VI oraz 21 VI 1932 r.⁴⁷. Zapewne posiedzenia te się nie odbyły, gdyż 21 VI 1932 r. Rada Wydziałowa zobowiązała komisję do przedstawienia referatu w sprawie kandydata na katedrę, wraz z wnioskiem o prowizoryczne powierzenie wykładów zastępczo do momentu nominacji⁴⁸.

24 VI 1932 r. jako pierwszy odpisał Zbigniew Pazdro ze Lwowa, wskazując jako najlepszego kandydata swojego ucznia, doktora praw UJ oraz wyhabilitowanego docenta UJK T. Bigo,

który moim zdaniem posiada w pełni wszystkie wymogi zarówno pod względem osobistym, jak naukowym i pedagogicznym. Bez wahania proponowałbym go na katedrę we Lwowie, lecz niestety nie mamy II katedry tego przedmiotu, a uzyskanie jej w obecnych warunkach jest niemożliwym⁴⁹.

Znacznie krótszą odpowiedź, zawierającą tylko wskazanie kandydata, przysłał z Krakowa K.W. Kumaniecki. W krótkich zdaniach Jego Ekscelencja Minister⁵⁰ wskazał – jak Z. Pazdro – swojego wychowanka, profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, J. Panejkę⁵¹.

⁴⁶ *Ibidem*, brudnopis listu z 25 V 1932 r.

⁴⁷ *Ibidem*, brudnopisy zaproszeń na posiedzenie komisji z 10 VI i 20 VI 1932 r.

⁴⁸ *Ibidem*, protokół posiedzenia Rady Wydziałowej z 21 VI 1932 r.; brudnopis listu dziekana do S. Kasznicy, A. Peretiatkowicza i B. Winiarskiego w tej sprawie.

⁴⁹ AAN, MWRiOP, sygn. 4833, Teczka personalna J. Panejki, list Z. Pazdro z 24 VI 1932 r., k. 54–56; AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/23, Teczka personalna J. Panejki, list Z. Pazdro z 24 VI 1932 r.; AUAM, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, list Z. Pazdro z 24 VI 1932 r. Zob.: P.M. Żukowski, *Tadeusz Bigo (1894–1975)*...

⁵⁰ Powołuję się tutaj na wspomnienia Rafała Taubenschlaga, który pisał o K.W. Kumanieckim: „Był to człowiek o bardzo małych zdolnościach, ale za to niebywale sprytny, gdy chodziło o karierę. [...] Przypadek chciał, że w r[oku] 1921 powołany na premiera prof. Nowak w poszukiwaniu za ministrem oświaty zwrócił się do Jaworskiego z prośbą, by mu polecił kogoś, kto by mu nie mącił wody i wypełniał wszystkie jego rozkazy. Mam takiego – odpowiedział Jaworski – weź sobie Kumanieckiego, a będziesz w nim miał posłuszne narzędzie. [...] Niezliczone są anegdoty jakie na tle ministerialnej kariery Kumanieckiego krążyły po Krakowie. Do jednego z uczniów, który go zatytułował profesorem a nie panem ministrem odezwał się: «wkrótce mnie pan zatytułuje panie Kaziu». Uważał, że tytuł ministra stoi ponad wszelkimi profesorami”. Zob.: Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, R. Taubenschlag, „Pamiętniki z lat 1881–1947” (przygotowanie do druku: P.M. Żukowski).

⁵¹ AAN, MWRiOP, sygn. 4833, Teczka personalna J. Panejki, list K.W. Kumanieckiego z 9 VII 1932 r., k. 53; AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/23, Teczka personalna J. Panejki, list K.W. Kumanieckiego z 9 VII 1932 r.; AUAM, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, list K.W. Kumanieckiego z 9 VII 1932 r.

Były to jedyne odpowiedzi, jakie wpłynęły do Poznania w terminie statutowym (dwumiesięcznym). Innymi słowy na ankietę nie odpowiedziało dwóch innych profesorów tego przedmiotu: B. Wasiutyński z Warszawy oraz J. Panejko z Wilna. Komisja wydziału powołana w celu obsadzenia II katedry brała także pod uwagę doktora praw oraz docenta UJ S.W. Wachholza. Na swym ostatnim posiedzeniu, 21 X 1932 r., wygotowała referat, który został przedstawiony Radzie Wydziałowej⁵². W referacie zasługi J. Panejki zostały wyartykułowane następująco: 1) ma większy niż pozostali kandydaci dorobek naukowy; 2) jego zainteresowania koncentrują się głównie na zagadnieniach samorządu terytorialnego, co jest korzystne ze względu na fakt, iż objąłby katedrę na sekcji ekonomicznej; 3) ma za sobą długoletnią praktykę; 4) jego prace naukowe cechuje jasność myśli, systematyczność, oraz ma opinię „zdolnego i wytrawnego pedagoga”; 5) ma opinię osoby żywo zainteresowanej pracami instytucji, w której pracuje⁵³.

Rada Wydziałowa wysłuchała 24 X 1932 r. obszernego referatu przedstawionego przez S. Kasznicę na temat obsadzenia II katedry, a w szczególowej dyskusji nad tą kwestią głos zabierali: B. Winiarski, E. Taylor i M. Nadobnik. W konsekwencji profesorowie – głosami 11 za i jeden wstrzymujący się – poparli wniosek komisji i zwrócili się do władz zwierzchnich w Warszawie o zamianowanie profesorem na II Katedrze Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji w Poznaniu J. Panejki⁵⁴. Właściwy list z wymaganymi prawem załącznikami został wysłany do Warszawy z datą 22 XII 1932 r.⁵⁵.

Odpowiedź nie nadchodziła. Na piśmie z Poznania znajdującym się w aktach personalnych J. Panejki w MWRiOP uczyniona została 7 I 1933 r. notatka, iż wniosek został zwrócony Biuru Personalnemu, ponieważ tym momencie nie jest on aktualny, a w swoim czasie MWRiOP wznowi sprawę⁵⁶. Niezależnie od tego kwestią

⁵² AAN, MWRiOP, sygn. 4833, Teczka personalna J. Panejki, referat w sprawie obsadzenia II katedry prawa administracyjnego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego (brak daty), k. 58–69; AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, referat w sprawie obsadzenia II katedry prawa administracyjnego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego (brak daty).

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/23, Teczka personalna J. Panejki, wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziałowej z 24 X 1932 r.; AUAM, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziałowej z 24 X 1932 r.

⁵⁵ AAN, MWRiOP, sygn. 4833, Teczka personalna J. Panejki, list dziekana do MWRiOP z 22 XII 1932 r., k. 85–86; AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/23, Teczka personalna J. Panejki, list dziekana do MWRiOP z 22 XII 1932 r. Zob.: *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1932/33*, Poznań 1934, s. 41–42.

⁵⁶ AAN, MWRiOP, sygn. 4833, Teczka personalna J. Panejki, adnotacja maszynowa na liście dziekana do MWRiOP z 22 XII 1932 r., k. 86.

pilną było powierzenie wykładów w I i II, a następnie w III trymestrze roku akademickiego 1932/1933 zastępczo. Objęli je, jako wykłady zlecone płatne z budżetu wakującej katedry, S. Kasznica i B. Winiarski⁵⁷.

Kiedy i III trymestr zbliżał się do końca, władze poznańskiego fakultetu ponownie urgensowały w Warszawie kwestę obsadzenia II katedry, zwłaszcza że wnioski o wykłady zlecone – z 10 III oraz 2 V 1933 r. – pozostawały bez odpowiedzi⁵⁸. Jako naczelnik Wydziału odpisał J. Stypiński: iż Ministerstwo zgodziło się na wykłady zlecone⁵⁹.

1 IX 1933 r. minister Janusz Jędrzejewicz przysłał do Poznania pismo, w którym – w myśl artykułu 3 ustawy o szkołach akademickich⁶⁰ – informował, iż zamierza zlikwidować wakującą II katedrę prawa administracyjnego oraz obsadzoną zwyczajną katedrę ekonomii E. Taylora. Wydziałowi udało się obronić tylko katedrę ekonomii⁶¹. 25 IX 1933 r. MWRiOP wydało odpowiednie rozporządzenie, którego mocą nieobsadzona II Katedra Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji została zlikwidowana⁶². W związku z powyższym dziekan S. Kasznica 27 IX 1933 r. rozesłał zaproszenie na przewidziane na 30 września posiedzenie Rady Wydziałowej, z porządkiem przewidującym zagadnienie wykładów zleconych z nauki administracji⁶³.

5

Niemalże od chwili zniesienia katedry władze poznańskiego fakultetu nie ustawały w wysiłkach, aby tę krzywdzącą dla Wydziału Prawno-Ekonomicznego decy-

⁵⁷ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/23, Teczka personalna J. Panejki, protokół posiedzenia Rady Wydziałowej z 26 IX 1932 r.; zob.: AUAM, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, list dziekana do MWRiOP z 22 XI 1932 r. oraz z 10 III 1932 r. Drukowany spis wykładów podaje, iż nazwisko prelegenta zostanie podane później; zob.: *Spis wykładów i skład Uniwersytetu na rok akademicki 1932/33*, Poznań 1932, s. 12–13.

⁵⁸ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, list Z. Lisowskiego z 2 V 1933 r.

⁵⁹ *Ibidem*, list J. Stypińskiego z 19 V 1933 r.

⁶⁰ DzURP 1933, nr 29, poz. 247, Ustawa o szkołach akademickich z 15 III 1933, art. 3; zob. Z. Osiński, *Janusz Jędrzejewicz. Piłsudczyk i reformator edukacji (1885–1951)*, Lublin 2008, s. 135 i nn.

⁶¹ K. Krasowski, *op. cit.*, s. 123.

⁶² DzURP 1933, nr 71, poz. 527, Rozporządzenie MWRiOP z 25 IX 1933 r. o zwinięciu niektórych katedr i zakładów naukowych w szkołach akademickich. Zob.: P.M. Żukowski, *Profesorowie i nauczanie prawa administracyjnego i nauki administracji...*

⁶³ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, brudnopis zaproszenia na posiedzenie Rady Wydziałowej z 27 IX 1933 r.

zję zmienić. Kwestia była przedmiotem obrad Rady Wydziałowej na posiedzeniach w czerwcu 1936 r., w lutym 1937 r. oraz styczniu 1938 r.⁶⁴.

9 VI 1936 r. dziekan Wydziału Prawno-Ekonomicznego S. Kasznica wystosował oficjalny list do Ministra WRiOP Wojciecha Świątosławskiego zawierający wniosek o utworzenie (w znaczeniu: przywrócenie) zlikwidowanej przed kilku laty II Katedry Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji. Ponownie koronnym argumentem było to, że w Poznaniu należy prowadzić wykłady dla dwóch sekcji w ramach jednego wydziału, czego na innych polskich uniwersytetach nie ma (na samej sekcji ekonomiczno-politycznej przewidziano 300 godzin wykładów). Jedna osoba nie jest w stanie zapewnić wykładów i dla prawników, i dla ekonomistów,

a w szczególności ogarnąć tak rozległej dziedziny wobec niezmiernego rozrastania się prawa administracyjnego. Profesor zajmujący tę II katedrę, powinien być szczególnie wykwalifikowany w zakresie prawa administracyjnego gospodarczego i socjalnego a także samorządu.

Brak stałej siły naukowej Rada Wydziałowa starała się uzupełnić wykładami zleconymi, ale było to niewystarczające⁶⁵. Argumentem poruszonym na koniec był fakt, iż w razie wskrzeszenia katedry z jej obsadzeniem nie będzie kłopotu, ponieważ jest w kraju kilka wykwalifikowanych sił naukowych: „Według opinii Rady Wydziałowej najwięcej nadawał by się docent uniwersytetu lwowskiego dr Tadeusz Bigo”⁶⁶.

Z początkiem 1937 r. dziekan Wydziału Prawno-Ekonomicznego B. Winiarski, opierając się na rozmowie z Józefem Ujejskim, wiceministrem w resorcie wyznań religijnych i oświecenia publicznego, skierował do MWRiOP list, w którym przedłożył palącą sprawę II katedry. Przytaczane argumenty były takie same jak w miesiącach poprzednich, a pismo zostało zakończone ponownym wskazaniem, iż najlepszym kandydatem byłby T. Bigo⁶⁷.

26 I 1938 r. dziekan B. Winiarski wystosował kolejne pismo – niemalże identyczne w słowach i przesłaniu – zmierzające do zmiany decyzji o zwinięciu katedry, co było sprzeczne z obowiązującą w Poznaniu organizacją studiów na sekcji ekonomiczno-politycznej.

⁶⁴ K. Krasowski, *op. cit.*, s. 125, przyp. 86.

⁶⁵ Wykłady zlecone prowadzili: S. Kasznica, B. Winiarski oraz A. Roszkowski; zob.: K. Krasowski, *op. cit.*, s. 126, przyp. 87; *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1933/34*, Poznań 1935, s. 41; *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1934/35*, Poznań 1936, s. 43–44; *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1935/36*, Poznań 1937, s. 27; *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1936/37*, Poznań 1938, s. 19.

⁶⁶ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, list S. Kasznicy z 9 VI 1936 r.

⁶⁷ *Ibidem*, list B. Winiarskiego z 8 II 1937 r.

Od kilku lat – podkreślał dziekan – wykłady administracji gospodarczej i socjalnej powierza się różnym profesorom i docentom, jako wykłady zleczone, wyszukanie tych wykładających nastęrcza nawet gdy idzie o część obowiązkowych godzin, wielkie trudności. Wykład podzielony w ten sposób nie może nigdy mieć tej wartości, co wykład prowadzony celowo przez jednego profesora. Łatanie to odbywa się z krzywdą dla młodzieży, administracji gospodarczej państwa i nauki polskiej. Dłuższe trwanie tego stanu rzeczy staje się zupełnie niemożliwe⁶⁸.

Który argument przekonał MWRiOP – a także Ministerstwo Skarbu – trudno wskazać, ale zabiegi Wydziału Prawno-Ekonomicznego UP przyniosły efekt i 20 VII 1938 r. decyzją ministerialną przywrócono II Katedrę Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego⁶⁹. Na VII (a 245. kolejnym) posiedzeniu Rady Wydziałowej, 28 VI 1938 r., jednomyślnie uchwalono powołanie komisji (przewodniczący dziekan B. Winiarski oraz członkowie S. Kasznica i A. Peretiatkowicz) celem obsadzenia przywróconej II katedry prawa administracyjnego⁷⁰. Na podstawie takiego upoważnienia 12 VIII 1938 r. dziekan B. Winiarski rozesłał – na mocy artykułu 33 ustawy akademickiej z 15 III 1933 r., rozporządzenia ministra z 27 X 1933 r. w sprawie wykonania postanowień tegoż artykułu⁷¹ oraz w myśl uchwały Rady Wydziałowej z 28 VI 1938 r. – zapytanie do czterech profesorów prawa administracyjnego i nauki administracji wykładających na polskich państwowych uniwersytetach (Z. Pazdry, K.W. Kumanieckiego, J. Panejki i B. Wasiutyńskiego), kogo widzieliby jako najodpowiedniejszych kandydatów na II katedrę prawa administracyjnego na sekcji ekonomiczno-politycznej w Poznaniu⁷².

Z. Pazdro, ponaglany przez dziekana B. Winiarskiego pismem z 5 IX 1938 r., odpisał, iż na pierwszym miejscu widzi T. Bigo, a na drugim – M. Zimmermanna⁷³. K.W. Kumaniecki odpisał, iż dwaj tytułarni profesorowie UJ tych przedmiotów, a więc J.S. Langrod i S.W. Wachholz, nie reflektowaliby z przyczyn osobistych na opuszczenie Krakowa, zatem nie zostali umieszczeni w ankiecie. Wobec tego K.W. Kumaniecki wymienił T. Bigo, M. Zimmermanna i W. Klonowickiego⁷⁴.

⁶⁸ *Ibidem*, list B. Winiarskiego z 26 I 1938 r.

⁶⁹ Dziennik Urzędowy MWRiOP (dalej: DURz. MWRiOP) 1938, nr 54, poz. 429.

⁷⁰ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, protokół posiedzenia Rady Wydziałowej z 28 VI 1938 r.

⁷¹ DzURP 1933, nr 29, poz. 247, Ustawa o szkołach akademickich z 15 III 1933, art. 33–34; DURz. MWRiOP 1933, nr 16, poz. 210, Rozporządzenie MWRiOP z 27 X 1933 r. w sprawie wykonania postanowień art. 33 ustawy z 15 III 1933 r. o szkołach akademickich.

⁷² AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, brudnopis listu z 12 (13) VIII 1938 r.

⁷³ *Ibidem*, list Z. Pazdro z 10 IX 1938 r.

⁷⁴ *Ibidem*, list K.W. Kumanieckiego z 28 VIII 1938 r.

Z Wilna J. Panejko wskazał T. Bigo, S.W. Wachholza, i J.S. Langroda⁷⁵, a B. Wasiutyński – T. Bigo i M. Zimmermanna⁷⁶.

Komisja profesorska obradowała 21 IX 1938 r. i w zasadzie nic nie wskazywało, aby wymieniany przez wszystkich T. Bigo nie otrzymał poparcia, zwłaszcza że nadesłał 7 IX 1938 r. list, w którym zapewniał, że przeniesie się do Poznania, jeżeli taka będzie wola Rady Wydziałowej⁷⁷. Niestety, bezpośrednio po posiedzeniu komisji, dziekan otrzymał list ze Lwowa, w którym T. Bigo wycofywał swoją kandydaturę. Dlatego też – na pierwszym w nowym roku akademickim 1938/1939 posiedzeniu – profesorowie „ze względu na zupełną zmianę sytuacji” postanowili odłożyć decyzję co do obsady katedry⁷⁸. Jakie były przyczyny zmiany decyzji T. Bigo? Wyłuszczył on je dokładnie w liście do S. Kasznicy z 19 IX 1938 r. Podaje tam, iż przed kilku dniami Z. Pazdro zakomunikował dziekanowi Kazimierzowi Przybyszewskiemu, iż w ciągu roku akademickiego 1938/1939, a najpóźniej w sierpniu 1939 r. zamierza przejść na emeryturę i nie korzystać z *venia aetatis*.

Wobec tej deklaracji – napisał T. Bigo – okres ekspektywny dla mnie został zredukowany z 5 lat do 1 roku. Wobec tego z przykrością muszę donieść, że po starannej rozwadze postanowiłem wycofać moją kandydaturę. Na moją decyzję wpłynęła w dużej mierze solidarna postawa tut[ejszej] Rady Wydziału, wyrażająca się w b[ardzo] serdecznych i gorących zachętach do pozostania we L[wowie]. Wobec zmiany sytuacji zabrakło mi po prostu argumentów, którymi mógłbym [wyraz nieczytelny] odeprzeć ten atak serdeczności. Pozwalam sobie żywić nadzieję, że Pan Rektor – który okazał mi dużo życzliwości występując z inicjatywą tak dla mnie zaszczytną i za co Mu jestem niezmiernie wdzięczny – zrozumie moją trudną sytuację i należycie oceni moją decyzję. [...] Po wtóre Poznań może pozyskać pierwszorzędnego kandydata, doc[enta] Zimmermanna. Ze względu na wysokie walory charakteru i umysłu kol[egę] Zim[mermanna] cały Lwów serdecznie i gorąco tę kandydaturę popierać będzie⁷⁹

Komisja wnioskująca o mianowanie na katedrę doktora i docenta UJK M. Zimmermanna zebrała się ponownie 31 X 1938 r., aby wysłuchać całościowe-

⁷⁵ *Ibidem*, list J. Panejki z 16 VIII 1938 r.

⁷⁶ *Ibidem*, list B. Wasiutyńskiego z 24 VIII 1938 r.

⁷⁷ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/2, Teczka personalna T. Bigo, list T. Bigo z 7 IX 1938 r.; zob.: P.M. Żukowski, *Tadeusz Bigo (1894–1975)*...

⁷⁸ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, protokół z posiedzenia Rady Wydziałowej z 23 IX 1938 r.

⁷⁹ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 210/2, Teczka personalna T. Bigo, list z 19 IX 1938 r.; zob.: A. Redzik, *Wydział Prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946*, Lublin 2006, s. 36 i nn.; P.M. Żukowski, *Tadeusz Bigo (1894–1975)*...

go referatu S. Kasznicy, do którego przyłączył się koreferent i przewodniczący⁸⁰. Na posiedzeniu Rady Wydziałowej 4 XI 1938 r. wnioski komisji przyjęte zostały jednomyślnie⁸¹.

Niezbędne do procedowania dokumenty zostały wysłane do Warszawy 15 XI 1938 r.⁸² i 10 III 1939 r. Prezydent Rzeczypospolitej mianował M. Zimmermanna profesorem nadzwyczajnym prawa administracyjnego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym w Poznaniu⁸³.

M. Zimmermann został zwolniony ze stanowiska starszego asystenta we Lwowie z dniem 31 III 1939 r., a dnia następnego – 1 IV 1939 r. – objął obowiązki w Poznaniu⁸⁴. W ten sposób Wydział Prawno-Ekonomiczny miał dwie wykwalifikowane siły naukowe. S. Kasznicę na I zwyczajnej Katedrze Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji, wykładającego na sekcji prawniczej, który pozostawał na katedrze dzięki uzyskaniu *venia aetatis* na rok akademicki 1938/1939, z wnioskiem o przedłużenie na rok kolejny, oraz M. Zimmermanna na II nadzwyczajnej katedrze, obejmującej studium ekonomiczne⁸⁵.

⁸⁰ AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, protokół posiedzenia komisji do obsady II katedry prawa administracyjnego z 4 XI 1938 r.

⁸¹ *Ibidem*, protokół z posiedzenia Rady Wydziałowej z 4 XI 1938 r.

⁸² *Ibidem*, list dziekana do MWRiOP z 15 XI 1938 r.

⁸³ Wraz z nominacją nastąpiło ustalenie wynagrodzenia oraz uściślenie obowiązków służbowych. To pierwsze nastąpiło w myśl art. 15 ustawy z 28 X 1933 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wynosiło zgodnie uposażeniem według V grupy wraz z dodatkiem za kierownictwo zakładu i obowiązkach; zob.: DzURP 1933, nr 86, poz. 663, Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 28 X 1933 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych. Na podstawie art. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 II 1928 r. o stosunkach służbowych profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół wymiar został ustalony na co najmniej pięć godzin wykładów i dwie godziny ćwiczeń tygodniowo lub wymiar odpowiedni – przy założeniu, że dwie godziny ćwiczeń odpowiadają jednej godzinie wykładu; zob.: DzURP 1933, nr 76, poz. 551, Obwieszczenie MWRiOP z 21 VUU 1933 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 II 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół; zob.: AUAM, Wydział Prawa, sygn. 819/16, Teczka personalna M. Zimmermanna, list W. Świątosławskiego z 31 III 1939 r.; zob.: DALO, f. 26, op. 5, spr. 2033, Teczka osobowa M. Zimmermanna, pismo z 4 IV 1939 r., k. 97.

⁸⁴ *Ibidem*, list S. Błachowskiego z 24 IV 1939 r.; zob.: AUAM, sygn. 15A/1, wykaz profesorów i docentów UP 1919–1939; sygn. 509/1589, Teczka personalna M. Zimmermanna; Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Dział Rękopisów, sygn. 2073/1.

⁸⁵ AAN, MWRiOP, sygn. 3276, Teczka personalna S. Kasznicy, pismo B. Winiarskiego z 17 V 1939 r., k. 3–4.

6

W okresie międzywojennym na państwowych uniwersytetach możemy się doliczyć łącznie – nie wnikając w czas istnienia, zakres przedmiotów mających być wykładanych na podstawie dekretów nominacyjnych oraz obsadzenie – ośmiu katedr prawa administracyjnego i nauki administracji: po dwie w Krakowie, Poznaniu i Warszawie oraz po jednej we Lwowie i Wilnie. Mówiąc wprost, było tylko osiem etatów profesorskich. Profesorami w dzisiejszym tego słowa znaczeniu, czyli z nominacją, byli: W.L. Jaworski oraz K.W. Kumaniecki w Krakowie z zastrzeżeniami wyrażonymi wyżej, J. Panejko w Wilnie, Z. Pazdro oraz T. Bigo we Lwowie, B. Wasiutyński w Warszawie oraz S. Kasznica, B. Wasiutyński (przed nominacją do Warszawy), M. Zimmermann w Poznaniu. Do tej listy należy dopisać dwóch profesorów honorowych – Tadeusza Pilata oraz Adolfa Suligowskiego – i jednego tytularnego – Jerzego Michalskiego. Z tej liczby wyłączamy tych profesorów, którzy jak zapisał K.W. Kumaniecki, mieli skumulowane w swoich aktach nominacyjnych wykładanie prawa administracyjnego, nauki administracji i statystyki, co

jest unikatem na polskich uniwersytetach, a tłumaczyć tego niepodobna w inny sposób, jak tylko tak, iż jest to przeżytek z austriackich wzorów przedwojennych, kiedy to statystyka jako „państwowznawstwo” traktowana była jeszcze pod wpływami dawnej kameralistyki promiscue [tj.: bez rozróżnienia] z administracją, co wyrażało się także w uniach personalnych na katedrach obu tych przedmiotów⁸⁶.

Zatem do „klasycznych” katedr prawa administracyjnego i nauki administracji w okresie międzywojennym w Polsce należy zaliczyć dwie w Poznaniu oraz po jednej w Warszawie, Wilnie i Lwowie. Biorąc tylko ten fakt pod uwagę, uczelnia w stolicy Wielkopolski wyróżniała się na tle innych uniwersytetów. Do liderów międzywojennej polskiej administratywistyki należy zaliczyć też miasta z dawnymi uniwersytetami galicyjskimi – Kraków i niedaleko za nim Lwów.

Poznań wyróżniał się posiadaniem od samego początku fakultetu prawniczego złożonego z dwóch sekcji. Przez to liczba wykładów prawa administracyjnego przekraczała znacznie poziom obowiązujący według ordynacji studiów, który wynosił 180 godzin. Dlatego dla obsadzenia wykładów niezbędne były dwie katedry (dwa etaty profesorskie). Jak zaznaczono we wstępnej części tekstu, początkowo brakowało wystarczającej liczby wykwalifikowanych uczonych do objęcia wolnych etatów. Sytuacja poprawiła się znacznie w drugiej połowie lat 20. XX w. Jednak ta swoista klęska urodzaju nie szła w parze z możliwościami finansowymi państwa.

⁸⁶ Memorandum K.W. Kumanieckiego z 30 X 1937 r., cyt. za: P.M. Żukowski, *Profesorowie i nauczanie prawa administracyjnego i nauki administracji...*

Braki w funduszach pokrywano kredytami na zastępstwo wykładami zleconymi. Nie było to pożądane rozwiązanie ani dla uczelni, ani dla ewentualnych wykładowców – to niemniej istotna kwestia. Działy również czynniki politycznego nacisku czy rewanżyzmu. Nie można przecież inaczej nazwać próby zwinięcia katedry ekonomii w Poznaniu zajmowanej przez E. Taylora oraz wprowadzonej w życie kasacji katedry prawa i postępowania (procesu) karnego Stefana Glasera w Wilnie, II katedry ekonomii Adama Heydla w Krakowie oraz katedry ogólnego i polskiego nowożytnego prawa politycznego Edwarda Dubanowicza we Lwowie⁸⁷.

Tutaj należałoby się zatrzymać i odpowiedzieć sobie na pytanie, czy faktycznie ministerialna decyzja o likwidacji II katedry prawa administracyjnego w Poznaniu była aż tak drastyczna w skutkach. Analizując tę kwestię z punktu widzenia naruszenia wolności akademickich i autonomii szkół wyższych, możemy przyznać, iż była to decyzja władz politycznych, choć wydatków na wykłady zleczone nie ograniczono. Było to oczywiście utrudnienie i obciążenie dla innych profesorów, którzy musieli objąć zajęcia, ale trzeba pamiętać, iż katedra *de facto* wakowała od 1925 r. A osiem lat – do 1933 r. – to wystarczająco dużo, aby albo wykształcić odpowiednią siłę naukową, albo postarać się o ściągnięcie takowej do Poznania.

---

⁸⁷ We Lwowie minister zlikwidował 5 katedr: I katedrę prawa rzymskiego M. Chlamtacza (faktycznie II katedra), katedrę historii prawa polskiego O. Balzera, który zmarł 11 I 1933 r., I katedrę ekonomii politycznej S. Głębińskiego, II katedrę prawa i postępowania sądowo-cywilnego oraz katedrę ogólnego i polskiego nowożytnego prawa politycznego E. Dubanowicza.

